

NÉHÁNY KÖRNYEZETI ÉS ORGANIKUS TÉNYEZŐ SZEREPE A RENDSZEREZŐ KÉPESSÉG FEJLŐDÉSÉBEN

Zentai Gabriella *, Fazekasné Fenyvesi Margit **, Józsa Krisztián ***

* SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola

** Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Kar

*** SZTE Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: rendszerező képesség; környezeti és organikus hatások

A gondolkodási képességek fejlődése és a fejlődést befolyásoló tényezők feltárása a pedagógia egyik alapkérdése, mellyel számos hazai és nemzetközi kutatás foglalkozott. A kutatások egyaránt vizsgálták az iskolai és az iskolán kívüli tényezők hatását a képességek fejlettségére. Kutatásunkban egy alapvető gondolkodási képesség, a rendszerező képesség fejlődési folyamatát elemeztük tipikusan fejlődő és tanulásban akadályozott tanulók populációján. Előadásunkban a következő kérdésekre keressük választ: (1) Van-e különbség óvodában az azonos korcsoportba, iskolában az azonos évfolyamra járó gyermekek rendszerező képességének fejlettsége között életkoruk alapján? (2) Megjelenik-e és milyen tendenciát mutat a szülők iskolázottságának hatása a rendszerező képesség fejlettségében? (3) Kimutatható-e a környezeti és az organikus tényezők hatása a többségi és a tanulásban akadályozott tanulók képességének fejlettségében?

Kutatásunk mintáját 11266 többségi (középső csoporttól 3. osztályos korig) és 606 tanulásban akadályozott tanuló alkotta (1–7. osztályig). A vizsgálatot 2012 őszén végeztük. A többségi és a tanulásban akadályozott tanulók felmérésére egyaránt az „Elemi rendszerező képesség” tesztet használtuk. A teszt egyéni vizsgálattal vehető fel, 34 itemből áll, mindkét mintán, minden korcsoportban megbízhatóan működött (többségi: Cronbach- $\alpha=0,73-0,86$; tanulásban akadályozott: Cronbach- $\alpha=0,81-0,89$). Felvettünk egy háttérkérdőívet is, melyen az alapvető szociokulturális adatok szerepeltek.

A többségi és a tanulásban akadályozott tanulók között különbség van az azonos évfolyamra járó, de különböző életkorú tanulók rendszerező képességének a fejlettségében. A többségi iskolások körében minden évfolyamon volt közelítőleg 6–7%-nyi tanuló, akik idősebbek az évfolyamukra jellemző átlagéletkornál. Ezeknek a tanulóknak a rendszerező képessége szignifikánsan elmarad a normál életkori tartományba tartozó tanulókéhoz képest. A tanulásban akadályozott tanulóknál nem tapasztaltunk ilyen tendenciát, az azonos évfolyamra járó tanulók rendszerező képességének fejlettsége független az életkoruktól. A többségi gyermekeknél minden korcsoportban érvényesül az a tendencia, hogy minél magasabb végzettséggel rendelkezik a szülő, annál fejlettebb a gyermek rendszerező képessége. A tanulásban akadályozott tanulók rendszerező képességének fejlettsége ugyanakkor szinte teljesen független attól, hogy a szülő milyen iskolai végzettséggel rendelkezik.

Eredményeink alapján három fontos megállapítást tehetünk. (1) A többségi tanulókra az évisméltés nem feltétlenül hat pozitívan, nem hozzák be fejlődésbeli megkésettységüket. (2) A szülők iskolázottságának hatása a többségi tanulók esetén minden évfolyamon érvényesül. (3) A tanulásban akadályozott tanulók mintáján nincs szerepe a szülők iskolázottságának a rendszerező képesség fejlettségében. Ez azt erősíti meg, hogy a fejlődési elmaradásuk inkább organikus tényezőkre vezethető vissza, a családi háttér szerepe nem, vagy csak kevésbé meghatározó.

OTKA K83850. Zentai Gabriella Apáczai Csere János Doktoranduszi Ösztöndíjban részesül. A kutatás az Európai Unió és Magyarország támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretei között valósult meg.